

Een dwarsdoorsnede van de koe, waarbij duidelijk zichtbaar is dat de pens vooral aan de linkerkant van de koe te vinden is

Heeft u een koe wel eens goed van links en van rechts bekeken? Dan weet u wellicht ook dat de linker- en de rechterkant van de koe niet gelijk zijn. De wetenschap ziet het nog niet, maar koeienkenners weten zeker dat de koe asymmetrisch is: 'Geef ons de rechterkant maar.'

Wim Kersten kijkt vol ongeloof als we hem de vraag voorleggen of koeien er aan de linkerkant anders uitzien dan aan de rechterkant. 'Als je lang genoeg kijkt ga je het wellicht geloven', klinkt het kritisch uit de mond van de conservator veterinaire anatomie bij de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht. Koeienkenners weten wel beter. Voor hoofdinspecteur Arie Hamoen is er geen enkele twijfel: de koe is rechts anders dan links. 'Onze inspecteurs beoordelen het dier bij voorkeur van de rechterkant en dat staat ook beschreven in de richtlijnen van veebeoordelingswedstrijden. In de keuringsring bekijken we de koeien juist van beide kanten om ze zo allround mogelijk te beoordelen.'

Pens niet in het midden

Net zoals het gezicht en het lichaam van mensen asymmetrisch is, blijken ook de beide zijden van de koe niet gelijk te zijn. Wat is er dan anders aan de rechterkant van de koe? 'De koe is rechts opener', weet Hamoen, die de oorzaak daarvan meteen in de ligging van de pens zoekt. 'Aan de rechterkant heb je het minste last van de pens, die toch het uiterlijk van de koe beïnvloedt.'

Als we op de faculteit in Utrecht dwarsdoorsneden bekijken van koeien blijkt dat er binnen in het rund een duidelijk verschil valt waar te nemen tussen links en rechts. De pens ligt namelijk niet sym-

metrisch in het dier. De grootste maag (ongeveer 200 liter) ligt vooral in de linkerkant van de koe. Het verklaart waarom de hongergroef aan de linkerkant meer gevuld is als de koe zich heeft volgevreten. Daar bevindt zich zo ongeveer de gasbel van de pens. Het is niet voor niets dat de koe aan de linkerkant beoordeeld wordt op de pensvulling. Als de pens goed gevuld is 'oogt' de linkerkant gevulder, ronder en daarmee ook minder open. De 'linkse' oriëntatie van de pens is ook de reden dat een keizersnede aan die zijde wordt uitgevoerd. 'De pens is ten-

Henk Engelen: 'Ik zie het meeste verschil bij dieperribde koeien'

Veehouder Henk Engelen heeft een kritisch oog voor zijn koeien, maar op het verschil tussen links en rechts werd de veehouder uit het Limburgse Meijel door iemand anders attent gemaakt. 'Als je er eenmaal op let zie je dat bij sommige dieren het verschil heel opmerkelijk is. Vooral bij dieperribde koeien die veel openheid in de ribben laten zien.' Engelen omschrijft het verschil als volgt: 'Je ziet aan de linkerkant dat de pens als het ware de ribben omhoog duwt en daarmee zijn de ribben ronder en korter. Ook de aansluiting van de voorruier is daardoor minder fraai.' Aan de rechterkant zijn de overgangen in het dier veel mooier vindt de veehouder. 'Zeker als de koe volgevreten is. De pens neemt ongeveer een kwart van de koe in beslag. Dat betekent natuurlijk nog wel iets.' Hij vindt het gegeven 'leuk om te weten'. 'Maar de koe wordt er op zich natuurlijk niet anders van.'

Ella 99 (v. Indexpower) van de familie Bons uit Ottoland van twee zijden geportretteerd

slotte makkelijker aan de kant te duwen dan de kluwen darmen die aan de rechterkant achter de buikwand loopt', licht conservator Kersten toe met een duidelijke tekening bij de hand. De dwarsdoorsneden die in Utrecht te bewonderen zijn, blijken zo'n 25 jaar geleden gemaakt te zijn van een FH-pink. 'Waarschijnlijk is de invloed van de pens op een volwassen HF-koe nog veel extremer', raakt ook bioloog Kersten inmiddels overtuigd.

Het ongeboren kalf dat zich in de koe ontwikkelt is juist weer goed aan de rechterkant van de koe waar te nemen. Zo'n vijf maanden na het begin van de dracht is aan de buitenkant van het dier te zien dat het kalf groeit, weet Kersten, die een verklaring zoekt voor de variatie in uiterlijk. 'De ribben van de koe zijn heel flexibel; ze kunnen zich gemakkelijk aanpassen aan de pensvulling en de grootte van het kalf en ze scharnieren bovenin de rug. Door het gemakkelijk uitzetten kan de vorm van de ribwand veranderen, wat aan de buitenkant van het dier te zien is.'

Naast de innerlijke verschillen die zich aan de buitenkant openbaren noemt Hamoen ook de 'natuurlijke' variatie tussen links en rechts, zoals de kwaliteit van benen en klauwen. 'We zien niet vaak dat een koe zowel links als rechts heel week in de koten is of een gelijke klauwdiagonaal heeft. Er is altijd verschil tussen de beide kanten.'

Speenlengte vier of zes

Tijdens de uniformering van de bedrijfsinspecteurs is het verschil tussen links en rechts altijd weer punt van discussie geeft Hamoen aan. 'Aan de ene kant heb je een speenlengte van vier, terwijl aan de andere kant van het dier de speenlengte een zes waard is', noemt hij als sprekend voorbeeld. 'Na openheid laat vooral de speenlengte en de vooruieraanhechting links en rechts het grootste verschil zien.' Maar wat moet de score van speenlengte zijn bij deze diversiteit?', luidt de vraag van de inspecteurs. Hamoen adviseert in dat geval de meest extreme beoordeling te nemen. 'De grootste fout komt dan in-

Elly Geverink: 'Koeien zijn rechts mooier'

Is het u wel eens opgevallen dat koeien meestal van rechts gefotografeerd worden? Dat is niet voor niets, legt koeienfotografe Elly Geverink uit. 'Een koe is rechts nu eenmaal mooier', vertelt ze, terwijl ze er een foto bij pakt en aanwijst welke verschillen er zijn tussen links en rechts. 'De ribben zijn rechts langer en platter, waardoor de koe dieper lijkt en daardoor sluit de voorruier van de koe mooier aan op de middenhand', vertelt ze over de rechterkant van een koe, waarbij ze nog een voordeel noemt. 'De koe lijkt rechts dieper. Doordat de hongergroef holler is krijgt het dier ook nog eens een melktypischer uitstraling. Al met al heeft de koe rechts meer stijl.' De aansluiting van de schouder naar de middenhand verloopt aan de rechterkant van de koe soepeler dan links. 'Aan de linkerkant ligt de schouder er wat "stugger" in, de eerste rib lijkt wat korter, de hongergroef is minder zichtbaar, de voorruier is bollender en korter', somt Geverink de tekortkomingen van de minder fraaie kant op. Een koe aan de linkerkant op de gevoelige plaat vastleggen doet ze dan ook zelden. 'Slechts in een klein deel van de gevallen. Bijvoorbeeld als een koe uierontsteking heeft gehad en onkant in de uier is.' Deze uitzondering op de regel wordt ook in het buitenland argwanend bekeken, geeft de fotografe aan. 'Ze denken bij een foto van de linkerkant al gauw dat er iets mis was met het dier.'

derdaad op papier. Tenzij er een aanwijsbaar probleem was, zoals bijvoorbeeld uierontsteking. Het gaat er bij het scoren wel om dat we zoveel mogelijk aangeven wat genetisch is bepaald.'

Een tendens van bepaalde stieren heeft Hamoen nooit kunnen ontdekken. 'Maar we hebben daar eerlijk gezegd ook nooit gegevens over verzameld.' Een probleem zal de asymmetrie bij koeien niet opleveren denkt hij. 'Bij paarden zie je wel dat het problemen kan geven omdat de benen bij asymmetrie bijvoorbeeld onevenredig belast worden. Daardoor kan er meer slijtage voorkomen bij nakomelingen van bepaalde hengsten. Bij koeien is het verschil niet de moeite waard. En mocht het bij koeien toch problemen opleveren, dan komt dat in de fokwaarde duurzaamheid wel tot uitdrukking.'

Alice Booij

Asymmetrie bij koeien is te verklaren door ligging van pens aan de linkerkant

Liever rechts dan links